

Nr 231.

Av herr **Clason m. fl.**, *angående höjt dyrtidstillägg till befattningshavare i statens tjänst.*

Enligt Kungl. Maj:ts proposition nr 95 föreslås, att från och med den 1 nästkommande juli ett i vissa avseenden utökat dyrtidstillägg skall utgå till statens nuvarande befattningshavare. I jämförelse med de nu gällande bestämmelserna innebär förslaget, att i vissa fall tjänstemännen skulle erhålla en ökad kompensation för den minskning i lönevärde, som de under den långa kristiden varit underkastade. Det vid 1919 års lagtima riksdag beslutade tillägget gav visserligen åt de allra lägst avlönade kategorierna — upp till en avlöning av 100 kronor i månaden — en gottgörelse, som i stort sett kan anses något så när motsvara det enligt socialstyrelsens beräkningar inträdda högre prisläget. Men för dem, vilkas avlöning översteg 100 kronor i månaden, ägde däremot en högst kännbar reduktion rum. Enligt det nu föreliggande förslaget skulle någon utjämning äga rum mellan de olika kategorierna av befattningshavare. Enligt den nu gällande ordningen erhåller vid nuvarande prisnivå eller ett indextal av 259 en befattningshavare med en lön av 200 kronor i månaden ett dyrtidstillägg av 94 procent och skulle enligt Kungl. Maj:ts förslag erhålla 106.5 procent. För en tjänsteman med exempelvis 500 kronor i månaden ställa sig siffrorna i resp. 65.8 procent och 85.2 procent och för dem, som har en lön av 1,000 kronor i månaden i 37.6 procent och 78.1 procent.

Det är sålunda uppenbart, att även med de förbättringar, som propositionen föreslår, den dyrtidshjälp, som skulle komma att utgå till tjänstemän med lön över 100 kronor i månaden, ännu icke på långt när är tillräcklig för att bereda ens tillnärmelsevis kompensation för det sänkta penningvärdet. Att så ej varit förhållandet, har kunnat för-

klaras därav, att man länge fattade dyrtiden som en visserligen tryckande men snart övergående olägenhet. Såsom förhållandena för närvarande utvecklats sig, lär emellertid den tanken få anses utesluten, att en mera avsevärd återgång inom överskådlig tid skulle vara att påräkna. De senaste månadernas beräkningar över det internationella prisläget, exempelvis de kända engelska indexserierna, utvisa tvärtom en förnyad prisstegring, som under den senaste tiden antagit sådana proportioner, att den förorsakat allmän oro. Det synes knappast finnas något skäl, varför icke denna förnyade prisstegring skulle nå även vårt land; förkänningar av densamma hava som bekant redan gjort sig gällande. Så som skalan för dyrtidstilläggen även enligt Kungl. Maj:ts förevarande proposition är konstruerad, blir uppenbarligen tjänstemännens ekonomiska ställning allt svagare ju högre prisnivån stiger.

Det är sålunda naturligt, att tjänstemännen själva känna sin be-lägenhet ytterst brydsam, och att inom deras kretsar en allvarlig oro för framtiden gör sig gällande. Så mycket större fog lär man få till-mäta denna oro, som det ju är allom bekant, att den stora majoriteten av våra tjänstemän i allmänhet icke utgår från de mera bemedlade sam-hållsklasserna. Många hava också för sin utbildning, ofta även för de första tjänsteåren, måst skuldsätta sig. När kristiden bröt in med sina förut oanade krav på hushållsbudgeten, hade sålunda de flesta inga besparingar att tillgripa utan måste, i den mån det icke längre blev möjligt att göra indragningar eller förskaffa sig extra inkomst, tillgripa utvägen med ökad skuldsättning. Det torde vara uppenbart, att för sådana hushåll ställningen med varje krisår blivit allt bekymmersammare. Att söka åstadkomma förbättring genom att åtaga sig extraarbete är i längden omöjligt för det stora flertalet, och dess förödande inverkan på intresset för statstjänsten är så många gånger framhållet, att det torde vara onödigt att här ytterligare orda därom.

Även i det avseendet giver framtiden anledning till oro, att vissa stora utgiftsposter med all sannolikhet kunna komma att under detta året ytterligare stiga. Visserligen visar livsmedelsposten för ögonblicket en tendens till nedgång, men även om denna medför en viss lättnad, får densamma dock icke överskattas. Prisnedgången har så gott som uteslutande drabbat de animaliska födoämnen, vilka i förhållande till sitt näringsvärde äro de dyraste. De viktigaste av de billigare vegeta-biliska födoämnen åter visa ingen benägenhet att sjunka i pris. Knapp-heten på vetemjöl och de högre frakterna har åstadkommit en visserligen långsam men dock märkbar uppskruvning av priset å i första hand vetet — men även rågmjöl. Konflikterna inom bageriyrket hota att i

form av ånyo ökade brödspris gå ut över allmänheten. Sockerpriset har under den sista tiden varit underkastat en mycket kännbar stegring o. s. v. Den betydelsefulla bränsleposten har under hela hösten och vintern varit utsatt för en alltjämt fortgående uppskruvning, och framtiden ter sig mer än oviss. Än värre för våra tjänstemän måste det dock ställa sig vid förvissningen om, att hyreslagens reformering kommer att till hösten medföra en kännbar höjning av hyrorna. Med den i krontal ökade inkomsten har slutligen följt en ökning av skatteposten, vilken på grund av progressionen varit betydligt snabbare än lönestegringen. Stegringen av utgifterna för hyror och skatter måste för tjänstemännen te sig särskilt bekymmersam, därför att på dessa områden i fråga om skatterna icke alls och i fråga om hyrorna icke gärna under nuvarande förhållanden några indragningar och besparingar äro möjliga. Höjningarna här drabba sålunda med all kraft.

Ju längre dyrtiden varar, utan att statens befattningshavare erhålla verklig ersättning för penningvärdets fall, ju mera prekär blir givetvis deras ställning. Tjänstemannaklassens hela ekonomiska och sociala ställning kommer att helt och hållet undergrävas, därest den även för framtiden skall vara dömd att själv bära en stor del av dyrtidsbördan. Ett talaude uttryck för situationen inom denna samhällsklass utgöra otvivelaktigt de framställningar, som under nästlidnen höst gjordes från så gott som samtliga statstjänstemän och i vilka framställdes krav på en dyrtidsreglering, som fullt ut kompenserade den minskning i löneinkomster, som dyrtiden medfört.

Tjänstemännens under de senare åren avsevärt försämrade läge utgör emellertid en fara även för det allmänna. Den av socialstyrelsen under nästlidet år verkställda utredningen angående avgången och tillloppet inom vissa grenar av statstjänsten visar med all önskvärd tydlighet, att talet om »flykten från statstjänsten» icke är endast ett tomt talesätt. De som lämnat statstjänsten hava med all säkerhet icke varit de minst dugande och kompetenta. Man kan nog tvärtom utgå ifrån, att den enskilda företagsamheten framför allt sökt för sig vinna de mera verksamma och initiativrika.

Samtidigt med att avgången ökats har emellertid även tillloppet till statstjänsten minskats därhän, att inom många ämbetsverk den absolut nödiga rekryteringen endast med stora svårigheter kunnat upprätthållas. Även rent kvalitativt synes rekryteringen varit i sjunkande. I stället för att staten tidigare kunnat för sig utvälja de mest dugande aspiranterna, synas dessa numera med förkärlek uppsöka den enskilda, mera lönande verksamheten.

Den föregående framställningen gör uppenbart, att åtgärder måste vidtagas för att bereda statens befattningshavare en drägligare ekonomisk ställning. Dessa åtgärder böra uppenbarligen gå i två riktningar. Dels måste de avse att öka realvärdet av den lön, tjänstemännen erhålla, så att denna mer än nu närmar sig det faktiska dyrtidstrycket. För alla de tjänstemän, vilkas löneinkomst uppgår till mer än 1,200 kronor för år — och detta är i våra dagar ingen hög lön — stannar förevarande dyrtidstillägget vid $\frac{1}{3}$ av det s. k. grundtalet, vilket i sin tur icke uppgår till hela det efter dyrtidstrycket beräknade indextalet, utan endast stiger till omkring $\frac{8}{9}$ av detta. I propositionen föreslås här en höjning av siffran $\frac{1}{3}$ till $\frac{1}{2}$. Även på detta sätt komma uppenbarligen tjänstemännen själva att framgent få betala en mycket avsevärd del av dyrtidstrycket, något, som för dem är så mycket tyngre, som de under alla de föregående åren fått bära en så betydande andel därav. Vi anse oss på denna grund böra föreslå, att den ifrågavarande siffran sättes till $\frac{2}{3}$ i stället för $\frac{1}{2}$, under erinran, att även med denna siffra en icke obetydlig del av lönens minskade realvärde faller på tjänstemännens egna axlar.

Det synes oss emellertid också av synnerlig vikt, att den nu ifrågavarande hjälpen så snart som möjligt kommer tjänstemännen till del i deras allvarliga läge. I propositionen föreslås emellertid, att tillökningen skulle utbetalas först för det senare halvåret. Vi kunna icke finna ett sådant uppskov med hjälpen på något sätt av förhållandena motiverat. Om statsmakterna erkänna, — vad propositionen gör och vad den dagliga erfarenheten vitsordar — att redan nu prisförhållandena göra dyrtidstillägget billigt och nödvändigt, bör det givetvis, såsom ock varit fallet med dyrtidstilläggen under föregående år, utgå från och med årets början och icke först under det senare halvåret komma de av dyrtiden betryckta till godo. Endast på detta sätt skulle man därjämte kunna undvika en så oformlig situation som den, att under likartade dyrtidsförhållanden tjänstemännen under förra delen av året skulle avlönas vida lägre än under senare delen.

Till belysning av, huru de av oss framställda yrkandena även på andra håll vunnit beaktande, vilja vi slutligen erinra om, att de dyrtidstillägg, som från och med detta års början utgå till befattningshavare i Stockholms stads tjänst för innehavd lön av 1,800 kronor eller därunder, uppgår till 160 procent för helt år räknat. Å den del av lönen, som överstiger 1,800 men icke 4,800 kronor, utgår dyrtidstillägget med 90 procent samt för det belopp, som överstiger sistnämnda summa, med 60 procent. Vidare har föreskrivits, att icke någon befattningshavare

för år 1920 skall erhålla lägre dyrtidshjälp än vad som till honom utgick enligt de för år 1919 gällande bestämmelserna. Att märka är, att dessa dyrtidstillägg *utgå från och med detta års början.*

På grund av vad sålunda anförts, få vi vördsamt hemställa, att riksdagen måtte besluta,

dels att beträffande avlöningsförmåner, som överstiga 100 kronor för månad, dyrtidstillägget för den del, som överstiger 100 men icke 1,250 kronor för månad, utgår efter ett procenttal, som motsvarar *två tredjedelar* av grundtalet,

dels ock att dyrtidstillägget skall utgå från och med den 1 januari 1920.

Ifrågavarande förslag påkallar närmast ändringar av föreskrifterna i 3 § av den föreslagna kungörelsen och av bestämmelsen om ikraftträdandet. Då ifrågavarande ändringar i sin tur torde föranleda ändringar i vissa delar av kungörelsen, särskilt av 2 §, hemställes därjämte, att utskottet måtte i sistberörda avseenden föreslå vederbörliga ändringar.

Stockholm den 27 februari 1920.

Sam. Clason.

Einar J:son Thulin.

K. J. Ekman,
Jönköping.

Edv. Björnsson.

J. W. Spens.

N. J. F. Almkvist.

Th. Borell.

Ernst Wigforss.

William Linder.

K. Schlyter.

Alfred Petré.